

MAKTAB O'QUVCHILARINI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYLASHDA SINFDAN TASHQARI ISHLAR

Bobur Normamatovich Mengliyev

*Termiz agrotexnologiyalar va innovatsion
rivojlanish instituti o'qituvchisi*

Annotatsiya *Keyingi yillarda mamlakatimizda yoshlarni harbiy-texnik mutaxassisliklar bo'yicha tayyorlash, ma'nan yetuk va jismonan sog'lom shaxsni kamol toptirish sohasida muayyan ishlar amalga oshirildi, sport, shu jumladan, uning texnik va amaliy turlari bilan shug'ullanish uchun qulay shart-sharoitlar yaratildi. Maqolada yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiylashda sinfdan tashqari ishlar tadqiq etilgan.*

Kalit so'zlar: *vatanparvarlik, kitob va risolalar, armiya, harbiy, konstitutsiya, maqsad, vazifa.*

Kirish

“Yosh avlodimizda qat'iy hayotiy pozitsiya va vatanimiz taqdiri uchun yuksak mas'uliyat tuyg'usini shakllantirish alohida muhim ahamiyatga ega. Shuni hisobga olib, mamlakatimizda o'rta maktabdan boshlab oliy o'quv yurtlarigacha qamrab oladigan uzluksiz harbiy ta'lim va vatanparvarlik tarbiyasi bo'yicha o'ziga xos noyob va yaxlit tizim yaratilmoqda” deb ta'kidlagan edi prezidentimiz Sh.M.Mirziyoev.¹¹

Bugungi kunda mamlakatimizda yoshlarning harbiy bilim salohiyatining pastligi, harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyaning yetarli darajada emasligi, mazkur holatlarni oldini olish chora tadbirlarining talab darajasida olib borilmayotkanligi sir emas. Bunday holatlarning yuzaga kelishiga sabab shuki, davlat va nodavlat tashkilotlari, ta'lim muassasalari va keng jamoatchilik ta'sirining kamligidir. Davlat hokimiyati organlari va qurolli kuchlarining ta'lim muassasasi bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish bu muammolarni yechishimizga yordam beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA:

Mustaqillikka erishganimizdan keyin harbiy-vatanparvarlik ruhini tarbiyalash borasida ko'pgina ishlar qilindi. Jumladan, ommabop kitob va risolalar, ilmiy va o'quv uslubiy qo'llanmalar chop etildi. R.Y.Qurbonovning «Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda milliy g'oyaning o'rni», Kalkanov E.T. “Vatanparvarlik shakllanishi va amal qilishining bo'g'liqlik

¹¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Xavfsizlik kengashining kengaytirilgan tarkibdagi majlisidagi nutqi, 11.01.2018-yil

qonuniyatlari (ijtimoiy-falsafiy tahlil)” mavzusidagi nomzodlik dissertatsiyalari, S.Astanova, I.Y.Inoyatov, M.X.Abilovning izlanishlari ham ilmiy e’tiborga molikdir. Bu kitob, risola va dissertatsiyalarda asosiy e’tibor vatanparvarlikning mazmun-mohiyatiga, hozirgi kunda yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalalariga qaratilgan. Ammo sohaga oid metodologik masalalar, xususan, o’quvchi-yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalash shu vaqtga qadar alohida dolzarb mavzu sifatida o’rganilmagan.

Muhokama Va Natijalar

Harbiy vatanparvarlik tarbiyasining barcha shakllari bitta maqsadga yo’naltirilgan bo’lib, yoshlarni vatanga muhabbat, armiyaga xizmat qilish burchi va vatan himoyasiga doim tayyor turishdan iboratdir.

Vatanparvarlik ruhini tarbiyalashda badiiy kitob va adabiyotlar, kino, teatrlar hamda tasviriy san’atning o’rni katta. Ushbu manbalarda keltirilgan qahramonlar kim va ularni nima uchun buyuk deymiz. Vatanimiz uchun ular nimalar qilganlar, ularni biz manbalar bilan tanishib olganimizdagina bilishimiz mumkin.

Adabiyotlar o’quvchilarni Vatanni himoya qilishning ming yillik an’analarini haqida o’ylashga majbur etadi, Vatanning mustaqilligi uchun tarixiy janglar qahramonlari bilan faxrlanish hissini uyg’otadi. Xalqning buyukligini ko’rsatadi, Vatanni himoya qilishga chorlaydi, dushmanga nafrat uyg’otadi. Adabiyot o’quvchilarga Vatan uchun kurash ahamiyatini ochib beradi, yoshlarga butun yuragi bilan bu kurash chiroyi va oliyjanobligini ochib beradi. Malika To’maris, cho’pon Shiroq, Spitamen, Muqanna, A.Temur, Ulug’bek, Bobur, S.Raximov, L.Alieva, K.Suyunova obrazlari o’quvchi yoshlar uchun ma’naviy namuna hisoblanadi. Xalqning o’z mustaqilligi uchun kurashiga bag’ishlangan adabiy asarlar o’quvchilarga urushlarning yuzaga kelishi sabablarini tushunish, O’zbekiston xalqlarining o’z mustaqilligi uchun qahramonona jasratlari ma’naviy sabablarining chuqur asoslarini tushunishga yordam beradi. Urush haqidagi bizning asarlarimiz qahramonlar ma’naviy dunyosini og’ir sinovlarda ochib beradi, o’quvchilar ongida Vatan va butun dunyoda tinchlik himoyachilari namunasini yaratib va o’rgatib qolishiga intiladi.¹²

O’zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida yoshlarga tegishli bo’lgan qonunlar ham mavjud bo’lib, bu qonunlar yoshlarning vatan oldida bo’lgan burchini bajarishiga qaratilgan. Jumladan,

¹² G Habibova, Educating Youth In The Spirit of Military Patriotism Activities Outside The Classroom//Scientific Progress. 2021. 1871-b

41-moddada: «har kim bilim olish huquqiga ega. Bepul umumiy ta'lim olish davlat tomonidan kafolatlanadi. Maktab ishlari davlat nazoratidadir»;

45-moddada: «Voyaga yetmaganlar, mehnatga layoqatsizlar va yolg'iz keksalarning huquqlari davlat himoyasidadir»;

64-moddada: «Ota-onalar o'z farzandlarini voyaga yetgunlariga qadar boqish va tarbiyalashga majburdirlar»;

66-modda: «Voyaga yetgan, mehnatga layoqatli farzandlar o'z ota-onalari haqida g'amxo'rlik qilishga majburdirlar»;

117-moddada: «O'zbekiston Respublikasining o'n sakkiz yoshga to'lgan fuqarolari saylash huquqiga egadirlar» kabi me'yorlar belgilab qo'yilgan.¹³

Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarda vatanparvarlikni shakllantirishda har bir o'qituvchi quyidagi shartlarni e'tiborga olishi lozim:

- bilim egallashga ehtiyojni sezish va o'z bilimi va qobiliyatini namo'ën qila olish ko'nikmasiga egalik bo'lishi;
- o'ziga nisbatan talabchan, xatti-harakatlaridagi kamchiliklarni bartaraf eta olish;
- vatanparvarlik sifatlariga ega bo'lish; mehribonlik, g'ururli bo'lish;

Sanab o'tilgan sifatlarni o'quvchi ishlar ongiga singdirish uchun quyidagi shartsharoitlarga amal qilish zarur:

- o'quvchilarda vatanparvarlikni shakllantirishni ijtimoiy hayot sharoitlari bilan bog'lab olib borish;
- o'quvchilarni ijtimoiy yo'naltirish, ijtimoiy faolligini oshirishga qaratilgan amaliy faoliyatni tashkil etish;
- ijtimoiy onglilik ijtimoiy hayot vaziyatlaridan to'g'ri yo'l topib chiqa olish ma'naviyatlilik, komillik belgisi ekanligini tushuntirish.

Ushbu fikrlarning xulosasi o'rnida shuni ta'kidlash mumkinki, jahon hamjamiyatida ijtimoiy siyosiy vaziyatlarning keskinlasha'etgan bir sharoitida o'quvchi yoshlarda vatanparvarlikni shakllantirish muhim ahamiyatga ega.¹⁴

Quyidagilar yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning asosiy vazifalari hisoblanadi:

1. yoshlarni milliy g'oya va Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalash, ularning qalbi va ongiga Vatan himoyasi sharaflari va muqaddas burch yekanini chuqur singdirish;

2. qadimiy tariximiz va madaniyatimiz, jonajon Vatanimizning mustaqilligi va ravnaqi yo'lida fidokorona kurashgan milliy qahramonlarimiz bilan faxrlanish, ularga munosib bo'lish tuyg'usini shakllantirish, milliy armiyamizning qudrati va salohiyatiga bo'lgan ishonchni kuchaytirish;

¹³ O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. 08.12,1992-yil

¹⁴ Astanova S., GulDU o'qituvchisi, "Vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish omillari", Referat.

3. milliy armiyamizga jismonan baquvvat va ma'nan yetuk yoshlar zarurligi, harbiy xizmat har bir O'zbekiston fuqarosi uchun muqaddas burch yekani haqidagi tushunchani hamda bu boradagi nazariy-amaliy ko'nikmalarni mustahkamlash;

4. yoshlarda yon-atrofimiz va jahonda ro'y berayotgan siyosiy-ijtimoiy jarayonlarga milliy manfaatlarimizdan kelib chiqqan holda yondashish ko'nikmalarini, turli ichki va tashqi tahdidlarga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirish;

5. har qanday murakkab vaziyatlarda tezkor va mustaqil qaror qabul qilish, zamonaviy harbiy-texnika vositalaridan samarali foydalanish malakasiga yega yoshlarni tarbiyalash;

6. O'zbekiston manfaatlarini nafaqat harbiy sohada, balki hayotning barcha jabhalarida himoya qilishga tayyor turish, yurt uchun fidoyi bo'lish — bu bugungi kun talabi yekanini hayotiy misollar va ta'sirchan vositalar orqali yoshlar ongiga singdirib borish.¹⁵

Xulosa

Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda ta'lim muassasalarining o'рни nihoyatda katta bo'lib, ta'lim muassasasida ta'lim berish bilan birga tarbiyaviy ishlar birgalikda amalga oshiriladi. Ta'lim muassasalari talabalarining harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda ta'lim muassasasida o'tkaziladigan ma'naviy-ma'rifiy va tarbiyaviy tadbirlar, harbiy xizmatchilar bilan hamkorlikda tashkil etiladigan tadbirlar orqali olib boriladi.

Auditoriyadan tashqari ishlarda o'quvchilarda vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishda ularning olgan bilimlarini amaliy hayotga tadbiriq qilishlari uchun aniq maqsad asosida munozaralar o'tkazish juda ahamiyatlidir. Dars-mashg'ulotlari vaqtida o'quvchi shu mavzu bo'yicha o'z ilganlarini erkin xolda gapirib berishi, munozara o'quvchiga murakkab masalalarni tushunib olishga, o'z tushunchasini o'rtoqlari oldida namoyish qilishga va bilim doirasining kengayishiga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Xavfsizlik kengashining kengaytirilgan tarkibdagi majlisidagi nutqi, 11.01.2018-yil.

2. G Habibova, Educating Youth In The Spirit of Military Patriotism Activities Outside The Classroom//Scientific Progress. 2021. 1871-b.

3. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. 08.12,1992-yil.

¹⁵ Sh Jo'rayev, Yoshlarni Harbiy Vatanparvarlik Ruhida Tarbiyalashning Ustuvor Vazifalari. // Academic Research In Educational Sciences. 2020. 1083-b

4. Astanova S., GulDU o`qituvchisi, “Vatanparvarlik tuyg`usini shakllantirish omillari”, Referat. www.arxiv.uz
5. Sh Jo`rayev, Yoshlarni Harbiy Vatanparvarlik Ruhida Tarbiyalashning Ustuvor Vazifalari. // Academic Research In Educational Sciences. 2020. 1083-b
6. Azimova N. E. et al. Youth Is Moving Force of Civil Society //Eastern European Scientific Journal. – 2019. – №. 1
7. Mengliyev, B. (2022). PEDAGOGICAL COMPETENCE OF A MODERN PHYSICAL EDUCATION TEACHER. *Science and innovation*, 1(B7), 554-556.
8. www.lex.uz
9. www.president.uz
10. www.cyberleninka.ru